

Čo sa v škole naučíš, v živote akoby si našiel?

Kríza vládnej koalície a následný odchod Kresťanskodemokratického hnutia priviedli Slovensko k predčasným voľbám. Jednou z hlavných tém predvolebného boja politických strán bude nepochybne reforma školstva. Práve tú sa súčasným volebnom období nepodarilo uskutočniť a popri tom ju odborná i laická verejnosť už dlhší čas očakáva.

Základné problémy školstva možno rozdeliť do troch skupín:

- Problémy týkajúce sa systému výučby.
- Problémy financovania školstva.
- Problémy súvisiace so systémom škôl.

Dnešný systém výučby je založený na memorovaní encyklopedických znalostí. Jednotlivým predmetom chýba nadväznosť nielen na iné vyučované predmety, ale aj na ich praktické využitie. Vedomosti, ktoré žiaci a študenti získavajú, majú len minimálnu hodnotu v skutočnom živote. Všetky poznatky sú predkladané ako fakty, takže je vynechávaný proces pochopenia samotnej podstaty informácií. Škola len málo rozvíja individuálne schopnosti a zručnosti jednotlivca, nepodporuje rozvoj logického myslenia.

Táto oblasť si vyžaduje radikálny obrat. Základná a stredná škola musí ponúknuť vzdelanie pre život. Niektorí sa môžu pýtať: Aké sú vedomosti, ktoré človek v živote potrebuje? Odpoveďou nie je ich výpočet, ale proces ich získavania. Dosahovanie poznatkov musí byť cestou skúseností a postupného poznávania. Táto cesta sa dá pozitívnym smerom ovplyvniť tromi faktormi.

1. *Dôraz na čítanie kníh a hlavne schopnosť analytického čítania.* Nielen na Slovensku predstavuje funkčná negramotnosť čoraz väčší problém. Tento stav, keď jedinec vie čítať a písať, lenže iba s ťažkosťami rozumie čítanému textu, spôsobuje nemálo problémov. Čítaním si deti rozvíjajú fantáziu a abstraktné myslenie, obohacujú slovnú zásobu a posilňujú vizuálnu pamäť (tým si aj ľahšie zapamätajú slovenskú gramatiku). Takže pokiaľ dieťa nečíta, rapídne sa zhoršuje jeho schopnosť pochopenia klasického i odborného textu, v širších súvislostiach dochádza k zníženiu vyjadrovacích schopností a analyticko-syntetického myslenia.

2. *Vysvetľovanie spoločenských pomerov v historických súvislostiach.* „Historia magistra vitae – história je učiteľkou života.“ Dejepis nepatrí práve k tým najobľúbenejším hodinám v škole. Obmedzenie jeho obsahu na nič nehovoriace fakty a dáta nesplňa jeho úlohu vyjadrenú výrokom. Jeho zmysel by sa mal preto zamerať na podanie historických udalostí v kontexte na súčasnú spoločnosť, jej ekonomický a politický vývoj. Takýmto postupom je možné urobiť ho zaujímavejším.

3. *Ústne hodnotenie výsledkov.* Podstatná zmena by sa mala udiť i v metóde hodnotenia. Je dôležité rešpektovať každého jednotlivca a vnímať jeho možnosti a schopnosti individuálne. Pred hodnotením známku či bodmi by sa malo uprednostňovať ústne hodnotenie, v ktorom sa upozorní na chyby, ponúknu sa riešenia, ale hlavne sa vyzdvihnú pozitívne výsledky. Takým spôsobom by sa malo predísť demotivácii žiaka a naopak povzbudením posilniť jeho sebavedomie a stimulovať ho k ďalším dobrým výkonom.

Vysokému školstvu je vyčítaná slabá nadväznosť na prax. Študenti univerzít často vynikajú kvantitou vedomostí, horšie je to s ich schopnosťou aplikovania získaných poznatkov do praxe, samostatnou prácou a vlastnou tvorivosťou. Od sedenia v prednáškových halách, kde prednášajúci recituje skriptá, je potrebné prejsť k aktívnej výučbe založenej na diskusii a dialógu celého kolektívu. A keďže univerzity

predstavujú bránu k profesionálnemu povolaniu, mala by byť táto brána obojsmerne otvorená, aby ku kontaktu medzi budúcimi zamestnávateľmi a potenciálnymi zamestnancami dochádzalo už počas štúdia a s plnou podporou vedení vysokých škôl.

Systémová zmena však nie je možná bez patričného finančného dotovania. V tejto oblasti dochádza k postupnému zlepšovaniu, podiel finančných prostriedkov na HDP poskytovaných školstvu a vede rastie. Definitívne treba prestať uvažovať o tom, či štát má alebo nemá peniaze na túto oblasť. Je to investícia, ktorá má vysokú návratnosť a to relatívne v krátkodobom časovom hľadisku. Preto sa peniaze na ňu musia nájsť. Okrem dotovania systémových zmien je potrebné vyčleniť peniaze na skvalitnenie vybavenia škôl, od ktorého sa odvíja kvalita výučby a hlavne možnosť praktického získavania a aplikovania poznatkov.

Jedným z najdôležitejších faktorov vyučovania sú samotní vyučujúci. Snaha udržať dobrých učiteľov a vedeckých pracovníkov na Slovensku v oblasti školstva by mala byť samozrejmosťou. Táto snaha by okrem zlepšenia ich platového ohodnotenia mohla spočívať aj v morálnej podpore a odmenách v rôznych podobách, akým sa tešia napríklad profesionálni vojaci. Kým vojsko ochraňuje náš štát, učitelia ho formujú, pretože práve oni majú popri rodine najväčší vplyv na deti od predškolského veku až po rannú dospelosť.

Prílev verejných výdavkov do školstva však nesmie byť neefektívny. Ruka v ruke so všetkými zmenami musí kráčať aj transformácia systému škôl, aby boli všetky prostriedky naozaj účelne využité.

Veľká väčšina škôl, presnejšie ich vedenie, si ešte stále neuvedomuje, že spoločnosť sa za posledných 16 rokov radikálne zmenila. Demografický vývoj si vyžaduje spájanie základných škôl a znižovanie počtu tried na stredných školách. Na druhú stranu ekonomický a technologický vývoj si žiada iné zloženie odborov na univerzitách, nakoľko tie, ktorých je dnes prevaha, neodrážajú potreby pracovného trhu. Ten je už teraz presýtený právnikmi a ekonómami a popritom je veľký nedostatok technologicky zameraných inžinierov. Tu sa nachádzajú značné nedostatky a veľká potreba ich odstránenia.

Univerzity sa musia začať správať zodpovedne aj voči svojmu investorovi – štátu, aj voči svojim klientom – študentom. Slovenská republika už otvára trh so vzdelaním, pobočky zahraničných univerzít sem vstupujú bez väčších problémov. Univerzity budú musieť v budúcnosti spojiť svoje sily a skvalitniť výučbu, inak v konkurenčnom boji len ťažko obstoja. Do toho ich musí tlačiť aj štát zmenou financovania. Prioritou nemôže byť počet študentov, ale dosahované výsledky a poskytovaná kvalita.

Každá reforma si vyžaduje čas na kvalitnú prípravu a otestovanie. Pokiaľ Slovensko takýto čas malo, dnes to tak už nie je. Za posledné tri roky sa v školstve okrem určenia kompetencií štátu a samosprávy a zavedenia normatívneho financovania regionálneho školstva žiadny výrazný pokrok nedosiahol. Nové maturity a zákon o študentských pôžičkách môžeme považovať len za drobné kozmetické úpravy, ktoré bez celkového riešenia problému školstva nedosahujú požadovaný efekt.

Tak veľmi potrebná reforma sa musí konečne stať prioritou všetkých zodpovedných strán, od politikov cez odborníkov až po laickú verejnosť. Kvalitné vzdelávanie je základom pre rozvoj spoločnosti po ekonomickej i kultúrnej stránke. Preto je načas, aby sme okrem tvorby prostredia vhodného pre zahraničný kapitál, začali tvoriť aj prostredie, z ktorého postupne vyrastie oveľa vzácnejší, domáci kapitál – vzdelaní ľudia.